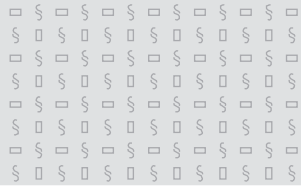


MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

MP213Z Ústavní právo I

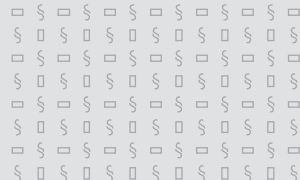
DĚLBA MOCI, PRÁVNÍ STÁT

Zuzana Vikarská



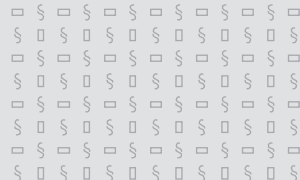
Co už víme:

- hierarchie pramenů práva v ČR
 - ústavní pořádek (čl. 112) + MS-LP
 - zákony + MS podle čl. 10 (mají aplikační přednost)
 - podzákoné právní předpisy
- judikatura ÚS k pramenům ústavního práva
 - *Konkursní nález*
 - *Melčák*
 - *Slovenské důchody VI*
 - *Jmenování vice/guvernéra ČNB*



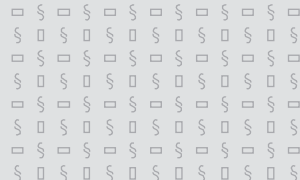
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Jak u volebního práva aktivního, tak i pasivního, je potřeba určitého věkového omezení, a to z důvodu, že někteří tak mladí členové společnosti nemusejí být **dostatečně psychicky vyspělí** na to, aby dokázali rozhodnout o důležitosti, užitečnosti a popřípadě splnitelnosti volebních programů...“
- „Věkový limit je dán, aby se zajistilo, že se na chodu státu budou podílet pouze ... lidé kteří již stihli nějaké **zkušenosti, jak životní tak politické, pobrat.**“
- všeobecnost volebního práva vs. **věková hranice:**
volební právo pro předškoláky / novorozence?



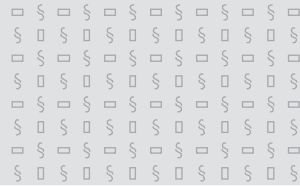
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Podle ústavy čl. 56 odst. 6 mohou volit pouze ti občané, jež dosáhli 18. roku života.“
- „...možnost mít volební právo aktivní a pasivní již v mladším věku by přinášela větší **zátěž na vzdělávací systém**... aby bylo zajištěno alespoň minimální vzdělání v politických jevech.“
- „Při posunutí této hranice směrem dolů by se mohli znevýhodnění cítit občané, kteří ještě nedosáhli 16. roku věku a hranice by se tedy mohla **donekonečna posunovat**.“



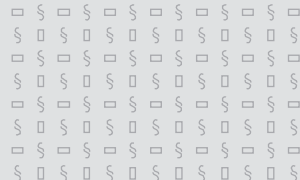
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Každý stát má navíc právo určit si sám nejen věkové hranice pro aktivní a pasivní volební právo, ale taktéž **věkové hranice** pro nástup do zaměstnání a samozřejmě právo určení věku plnoletosti.“
- „I přesto, že zavedení zrovna jednadvacetiletého věkového cenzu pro zvolení do PSP ČR **nemusí být nejšťastnějším řešením**, nelze jej považovat za nepřiměřené, a tím pádem diskriminační do té míry, že by bylo v rozporu s materiálním jádrem Ústavy.“



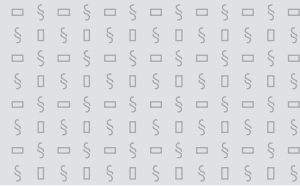
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Co se týče **zákazu diskriminace**, SMO svým návrhem pouze upravuje hranice censu, tudíž dělá sama to, co napadá.“
- „S přihlédnutím k **osvědčené praxi ve vedlejším Rakousku** došel ústavní soud k závěru, že 16 let je přesně ta doba, kdy se mladý občan rozhoduje nejen o své profesní, ale taktéž personální budoucnosti. Proto by měl 16tiletý občan se zájmem o politické dění okolo sebe mít právo volby alespoň svých zástupců do obecního a krajského zastupitelstva...“



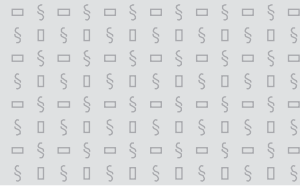
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Nenalezl jsem sebemenší důvod, proč by tato ustanovení, omezující věkovou hranici pro pasivní a aktivní volební právo měla být v rozporu s materiálním jádrem Ústavy.“
- „Ústavní soud se má [dle čl. 88/2 Ústavy] ústavním pořádkem řídit, nikoliv ho přezkoumávat. ÚS porušil tuto zásadu jen jednou v historii v nálezu Pl. ÚS 27/09, a to především s ohledem na to, že ústavní zákon, proti kterému úst. stížnost směřovala, měnil podstatné náležitosti demokratického právního státu, které jsou podle čl. 9/2 nezměnitelné.“



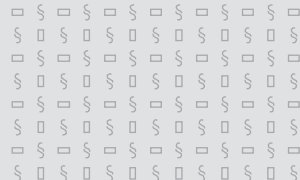
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „**Principem všeobecnosti** volebního práva se stanovuje, že právo volit mají všichni zletilí občané ČR bez jakýchkoliv omezení týkajících se rasy, barvy pleti, příslušnosti k národu nebo národnosti, jazyka, pohlaví, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. Podle **principu rovnosti** má každý volič jeden hlas a váha všech hlasů je stejná. Tyto principy tedy nejsou v rozporu se stanovenými věkovými cenzy.“



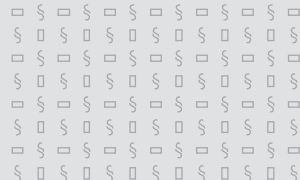
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Soud argumentuje zejména tím, že dříve nedocházelo k žádným stížnostem v této oblasti a odkazuje na existenci **ústavních zvyklostí**.“
- „Navíc podle dlouho trvající **ústavní zvyklosti**, kdy zákonem stanovený věkový systém volebního práva nebyl nikdy snížen pod dnes stanovené hodnoty, ani zde nevzniká nárok na změnu.“



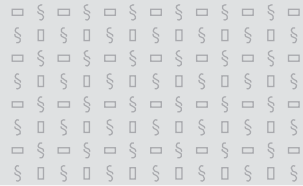
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „...a jelikož parlament může stávající věkovou hranici pomocí ústavního zákona i nyní změnit, není žádný důvod, proč by SMO měla naplňovat své politické cíle skrze Ústavní soud.“
- „Ke změně Ústavy existuje Ústavou stanovená jiná cesta, a sice hlasování v Parlamentu podle čl. 39 odst. 4 Ústavy. Tento samotný fakt činí stížnost SMO nepřijatelnou, jelikož zjevně obchází jedno ze základních pravidel Ústavy a naopak se dovolává jiného, které v Ústavě ani stanoveno není.“



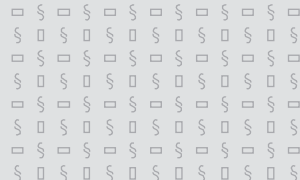
Case Study: „Strana mladých občanů“

- „Při zrušení těchto ustanovení by ovšem nastal problém při volbě prezidenta, kterým se dle čl. 57 odst. 1 může stát občan ČR volitelný do Senátu.“
- „...v době podání návrhu bylo před Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 34/16 již vedeno dosud neskončené řízení o návrhu **České pirátské strany**, které se taktéž domáhá zrušení věkového omezení pro volby do Senátu. Nyní projednávaný návrh je tudíž nepřijatelný a odmítá se (§ 43/2b a § 43/1e ZÚS).“



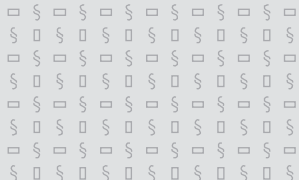
Pojmy na zahřátí

- „rule of law“ vs. „právní stát“ (Rechtsstaat)
- formální vs. materiální právní stát
- pravá vs. nepravá retroaktivita
- horizontální vs. vertikální dělba moci
- právní stát jako „plně justiciabilní koncept“?



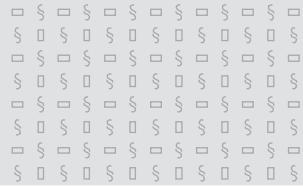
Právní stát a zákaz retroaktivity

- Q1: Kde je zakotveno, že ČR je právním státem?
 - čl. 1 odst. 1 Ústavy: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát...“
- Q2: Kdy je retroaktivita přípustná a kdy nepřípustná?
 - čl. 40 odst. 6 Listiny: „Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.“
- Q3: Kdy by podle Vás měla být R ne/přípustná?



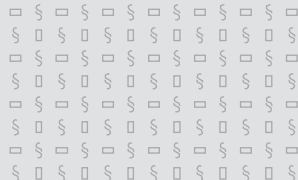
Právní stát a zákaz retroaktivity

- Q1: Kde je zakotveno, že ČR je právním státem?
 - čl. 1 odst. 1 Ústavy: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát...“
 - čl. 2 odst. 3 Ústavy: „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“
 - podobně viz čl. 2 odst. 2 Listiny
 - čl. 2 odst. 4 Ústavy: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“
 - podobně viz čl. 2 odst. 3 Listiny



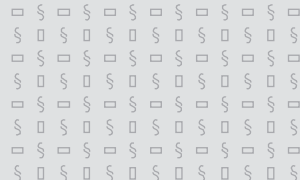
Právní stát a zákaz retroaktivity

- Q1: Kde je zakotveno, že ČR je právním státem?
 - čl. 1 odst. 1 Ústavy: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát...“
 - čl. 9 odst. 2 Ústavy: „Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.“
 - preambule Ústavy: „My, občané ČR... odhodláni budovat, chránit a rozvíjet ČR ... jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům ... odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu...“



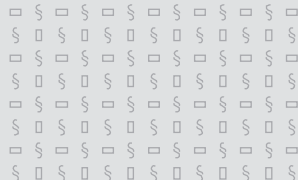
Pl. ÚS 1/92 *Lustrace I.* (ÚS ČSFR)

- **1. faktické pozadí**
 - návrh na zrušení tzv. „velkého lustračního zákona“
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - zákon není protiústavní (a není ani retroaktivní)
- **3. význam**
 - ÚS ČSFR se přihlásil ke konceptu materiálního pr. státu
- **4. osobní dojem**
 -



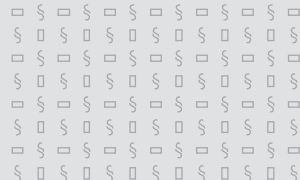
PL.ÚS 1/92 *Lustrace I.* (ÚS ČSFR)

- Je velký lustrační zákon retroaktivní?
- Jak vnímáte rozdíl mezi „formální“ a „hodnotovou“ právní jistotou?
- Jak vnímáte rozdíl mezi „formálním“ a „materiálním“ právním státem?



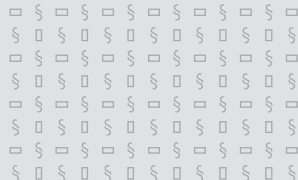
PL.ÚS 39/08 *Pospíšilova novela*

- **1. faktické pozadí**
 - změna zákona o soudech a soudcích, konkrétní dopady
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - „nepřípustná skrytá forma indiv. právního aktu“
- **3. význam**
 - dělba moci, obecnost zákona, zneužití formy zákona
- **4. osobní dojem**
 -



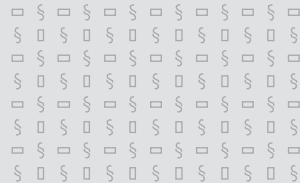
PL.ÚS 39/08 *Pospíšilova novela*

- V čem konkrétně spočívala protiústavnost Pospíšilovy novely zákona o soudech a soudcích?
- Kdy skončil mandát předsedkyně NS Ivy Brožové a z jakého důvodu?



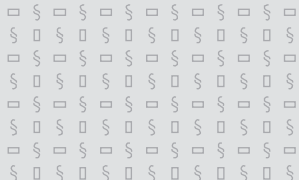
PL.ÚS 53/10 *Stavební spoření*

- **1. faktické pozadí**
 - snížení státního příspěvku ve stavebním spoření (2x)
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - snížení je OK (nepravá R), zpětná daň nikoli (pravá R)
- **3. význam**
 - objasnění pojmů pravé a nepravé retroaktivity
- **4. osobní dojem**
 -



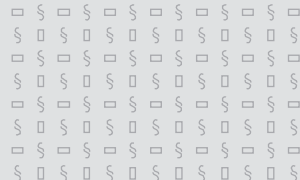
Pl. ÚS 53/10 *Stavební spoření*

- Jaká dvě „úsporná opatření“ přinesl Kalouskův zákon č. 348/2010 Sb.?
- Jak rozhodl ÚS o (ne)přípustnosti prvního opatření? Proč?
- Jak rozhodl ÚS o (ne)přípustnosti druhého opatření? Proč?



Pl.ÚS 24/04 *Jezy na Labi*

- **1. faktické pozadí**
 - zk. o vnitrozemské plavbě: modernizace ve veř. zájmu
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - porušení obecnosti zákona, zásah do pravomoci MV
- **3. význam**
 - dělba moci, obecnost zákona vs. indiv. právní akt
- **4. osobní dojem**
 -

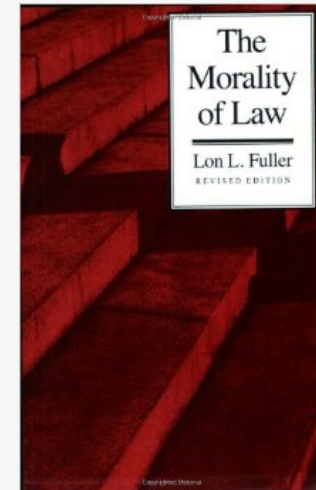


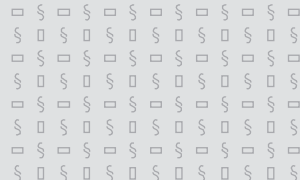
Pl.ÚS 24/04 *Jezy na Labi*

- Co má společné tento nálezn s nálezem ve věci *Melčák*?
- Byl by závěr ÚS jiný, kdyby zákon místo uvedení konkrétních názvů řek mluvil o „vodních tocích, jejichž délka na území ČR činí nejméně 150 km“?

Lon Fuller: Morálka práva *(formal rule of law)*

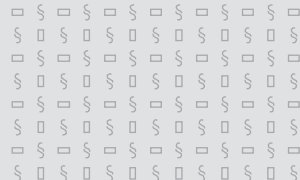
1. zákony mají být obecné (normativní)
2. zákony mají být vyhlášeny
3. zákony nemají působit nazpět
4. zákony mají být jasné
5. zákony mají být bezrozporné
6. zákony nemají požadovat nemožné
7. právo má být konzistentní v čase
8. MV a MS má právo respektovat, když je aplikuje na individuální případy





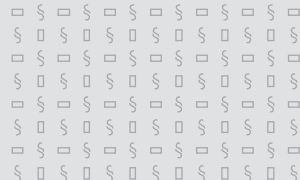
Joseph Raz k „rule of law“

- Raz trvrdí, že i nedemokratický systém založený na popírání lidských práv, chudobě, rasové segregaci, rozdílech mezi pohlavími a náboženských perzekucích, může v principu splňovat požadavky *rule of law* lépe, než právní řády rozvinutých západních demokracií. Jednalo by se sice o nesrovnatelně horší systém, který by však vynikal v jedné věci - respektování *rule of law*. Právo podle Raze může zakotvit otroctví, aniž by porušilo princip právního státu.“



Metafora doc. Pavla Molka

- „Pokud bychom si ústavu představili jako středověký hrad, pak materiální ohnisko představuje její střed, její hlavní věž, bez které celý hrad nebude dávat smysl a stane se ohrazeným shlukem zbývajících budov; oproti tomu nezměnitelné náležitosti jsou zesílením hradební zdi, které obvykle postavíme tam, odkud přišel minulý útok... Materiální ohnisko přitom na rozdíl od nezměnitelných náležitostí vůbec nemusí mít ambici být věčné, naopak, dokáže být fluidní a postupně se posouvat tak, jak se postupně posouvá vůle lidu ohledně základních charakteristik dané ústavy.“



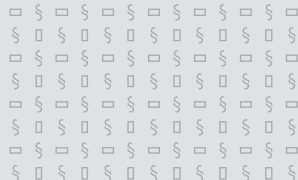
Argument dr. Ondřeje Preusse:

- „Existuje tedy „něco“, jakýsi předobraz Molkova hradu z výše uvedeného příkladu, který levituje říši idejí a který musíme následovat, jinak nepostavíme vůbec hrad (ústavu), ale patrně třeba vinici nebo pivovar. Pokud tedy tyto „společné“ principy nebudeme sledovat a dodržovat, **ocitneme se místo v hradní věži (ústavě dem. právního státu) ve sklepě pivovaru (v ústavě autoritativního nedemokratického státu).**“



Tutoriál č. 1: Mečiarove amnestie





Děkuji za pozornost.

zuzana.vikarska@law.muni.cz